

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Ван Чень «Формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії, галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Актуальність теми дисертаційної роботи. Модернізація освітньої галузі як в Україні, так і в Китаї зумовила підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів та викладачів, зокрема, здобувачів вищої мистецької та мистецько-педагогічної освіти. Для такої категорії спеціалістів музично-виконавська підготовка є основним сегментом їх професійної підготовленості до викладання мистецтва в різних закладках освіти та культури і мистецтва.

Інновації, які властиві сучасній мистецькій педагогіці, відповідно до навчання гри на музичних інструментах передбачають поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Саме в такому ракурсі виявляється актуальним знаходити методики, що ефективно поєднують важливі для музично-виконавської творчості процеси, особливо в умовах сучасних мистецьких інновацій. Виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, майбутніх викладачів музичних дисциплін має ґрунтуватися на основах мистецької творчості та методиках поступового оволодіння різноманітними виконавськими вміннями, що передбачає якісне опанування художньої техніки задля виконавської інтерпретації творів різних жанрів і стилів.

У дисертації наголошено, що фортепіанна підготовка для майбутніх спеціалістів у галузі музичної та музично-педагогічної освіти є видом виконавської практики, що забезпечує формування виконавських умінь як майбутніх викладачів фортепіано, так і майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. Зазначене дало змогу у дослідженні застосувати поняття «студент-піаніст», оскільки в процесі опанування фортепіанною грою розв'язуються завдання спільні для зазначеної виконавської підготовки, але відмінністю стає репертуар, який опановують студенти.

Серед різноманітних аспектів фортепіанної підготовки здобувачів є такі, що досліджують феноменологію та опанування конкретними виконавськими вміннями цілісної художньої техніки піаніста. Увагу привертають такі, що ґрунтуються саме на музично-теоретичній, історичній, стильовій проєкціях, які є по суті факторами виникнення, розвитку, еволюції фортепіанного тексту творів, зокрема його жанрово-стильових ознак.

На основі аналізу мистецтвознавчої, музично-педагогічної літератури актуалізовано значущість фактури фортепіанних творів як засобу музичної мови, та визначено значущість володіння фактурно-стильовими

виконавськими вміннями як атрибуту художньої техніки піаніста, яка допомагає розкрити образ твору.

Представлено широкий перелік праць, досліджень, доробків, зокрема, І. Польська вивчає систему жанрової специфіки та типологія фортепіанного виконавства; Л.Касьяненко безпосередньо вивчає феноменологію фортепіанної фактури з погляду її смислу та образної інтерпретації; Г.Полтавцева розглядає філософське підґрунтя фактури, О.Кріпак акцентує увагу на методичному аспекті роботи над фактурою у творах Ф.Шопена; І.Коновалова розглядає репрезентації мелодико-гармонічних взаємозв'язків між фактурою та музичними ладами. Серед теоретичних досліджень щодо фактури порушуються питання її типології (О.Сокол); особливостей організації музичних форм та стилів (С.Шип), зокрема, в українській фортепіанній музиці (І.Цурканенко), взаємозв'язок складових фактури та їх функції (Г.Ігнатченко, І.Коновалова, Г.Полтавцева); до виконавсько-інтерпретаційних – розуміння та тлумачення структурних одиниць фактури (Л.Касьяненко, Н.Гуральник, І.Денисенко).

Разом з тим, вказано, що представлений перелік наукових джерел і досліджень щодо феноменології фортепіанної фактури, методичний аспект роботи над різними фактурно-стильовими властивостями творів не достатньо представлений у науковому дискурсі з питань фортепіанної підготовки майбутніх викладачів гри на фортепіано і майбутніх учителів музичних дисциплін. Це викликає низку суперечностей, які переконливо доводять актуальність теми дослідження, а саме: між значущістю та багатофункціональністю фортепіанної фактури в стильовому та виконавсько-інтерпретаційному контекстах та відсутністю системного формування уявлень щодо її художньо-образної феноменології в процесі фортепіанної підготовки майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва; між важливістю опанування фактурно-стильовими виконавськими вміннями майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано та відсутністю цілеспрямованого методичного забезпечення цього процесу.

Зазначене переконливо підтверджує актуальність теми дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність зумовлена методологічною основою дослідження, що визначає спільність важливих атрибутів виконавської підготовки студентів-піаністів, майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва в художньо-інтерпретаційній парадигмі навчання гри на фортепіано, що забезпечується когнітивно-рефлексійним підходом, що сприяє розумінню фактури як художньо-образної, виконавсько-виразової палітри фортепіанного твору; виконавсько-компетентнісним підходом, відповідно до якого оволодіння різноманітною фактурою розуміється як засіб творчого самовираження під час розв'язання педагогічних, методичних, техніко-виконавських завдань; контекстно-творчим підходом, який спрямований на розуміння та вільне та художньо-контекстне використання фортепіанної фактури задля яскравого розкриття

образу на основі асоціативних уявлень, зв'язків з художніми засобами виразності (слабкість синестезійного, полімодального сприйняття/відтворення). Наскрізним науково-педагогічним підходом обрано інформаційно-музикологічний як генералізований.

Теоретичні положення дисертації обґрунтовано вихідними позиціями наукових концепцій, статей із суміжних галузей знань, аналіз яких представлено у роботі логічно, послідовно та переконливо. Дослідження ґрунтується на положеннях та працях з проблем психолого-педагогічних основ професійної і фахової компетентності майбутніх спеціалістів, їх знань, умінь, навичок і досвіду їх використання; музикознавчих аспектів теорії фактури та її виконавства, теорії стилю у мистецтві; психології і філософії художньої/виконавської творчості, зокрема, фортепіанного виконавства, герменевтики як основи інтерпретації музичних творів; фортепіанної підготовки майбутніх спеціалістів за напрямками спеціальності; методичні аспекти опанування художньої техніки студентів-піаністів.

Наукоємність дослідження підтверджується низкою застосованих теоретичних та емпіричних взаємоузгоджених методів, зокрема, *теоретичних*: феноменологічний аналіз психолого-педагогічної та мистецтвознавчої наукової літератури та узагальнення його результатів – для визначення феноменології фактурно-стильових умінь, поняттєвий аналіз для визначення сутності поняття «фактурно-стильові виконавські уміння майбутніх викладачів і вчителів музичних дисциплін»; історичний аналіз – для уточнення еволюції фортепіанної як ресурсу втілення художнього образу та його інтерпретації; класифікації – для характеристики рівнів сформованості фактурно-стильових виконавських умінь досліджуваних респондентів; теоретичне моделювання – для презентації функціональних кластерів фактурно-стильових умінь у фортепіанному виконавському процесі; для побудови компонентної структури фактурно-стильових умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва; для розробки критеріїв і показників оцінювання досліджуваного феномену; *емпіричних*: опитування (анкетування, співбесіди), педагогічне спостереження, самооцінювання, експертне оцінювання, методико-орієнтовані завдання, творчі завдання (інтерпретаційно-вербального пояснення, візуального аналізу фактури музичних текстів) – для діагностики фактурно-стильових виконавських умінь; колоквиум та круглий стіл, порівняння візуального та перцептивного сприйняття твору, створення банку виконавських фактурно-стильових еталонів-образів, репрезентацій – для підвищення рівня сформованості фактурно-стильових виконавських умінь; *математично-статистичних*: розробка шкали оцінювання, емпіричне значення критерію Фішера, розрахунки середньої величини – для підтвердження результатів дослідження, що доводять ефективність запропонованої методики.

Представлені результати експериментального дослідження, що включає констатувальний та формувальний експерименти засвідчили ефективність авторської методики формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри

на фортепіано. Переконаливістю теоретичних положень є широка наукова джерельна база дослідження (212 найменувань, з них 79 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 251 сторінку, з них 183 сторінка основного тексту. Робота містить 13 таблиць, 6 рисунків. Апробація результатів дослідження здійснена на 8 Міжнародних і 2 – Усеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертації, виклад матеріалу і його оформлення здійснено відповідно до вимог, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Робота складається з трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, у дисертації представлено додатки.

У *вступі* розкрито актуальність дослідження, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, методологія і теоретичні основи дослідження, наукова та практична новизна.

У першому розділі – «Теоретичні основи дослідження проблеми фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва» – розкрито феноменологію фактурно-стильових виконавських умінь у фортепіанному виконавстві, сутність і структуру фактурно-стильових умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва в контексті фортепіанної підготовки та навчання гри на фортепіано.

Фактура розглядається в різних аспектах: від структурно-аналітичних до художньо-сміслових напрямків. Зроблено узагальнене визначення феноменології фактурно-стильових умінь з мистецтвознавчого погляду, у дослідженні це уміння, які виявляється у взаємодії пропозиційного знання про особливості фактури музичних творів, зокрема, пов'язані з їх стилевою приналежністю, а також про художні методи та прийоми їх виконавської інтерпретації з аудіально-перцептивними, тактильно-перцептивними та часопросторово-перцептивними навичками.

Визначено сутність сутність і компонентну структуру фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів фортепіано та вчителів музичного мистецтва. У дослідженні – це комплекс атрибутів художньої техніки, що характеризується якісним розумінням і володінням фортепіанної фактури в її стильовій проекції та в контексті розв'язання педагогічних завдань щодо сприйняття художнього образу фортепіанних творів та навчання гри на фортепіано здобувачів загальної та початкової мистецької освіти. Зазначений комплекс складається з наступних компонентів: техніко-фізіологічний компонент, що охоплює індивідуальні властивості студента-піаніста; мобільність та вправність володіння різними фактурами в різних стилях; застосування художньо-образного та стильового контексту фортепіанної фактури твору в процесі роботи над ним і в концертному виконавстві.

У *другому розділі* – «Методологія і методика дослідження і формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва» – обґрунтовано методологічні підходи та розроблено методіку формування фактурно-виконавських умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва. Завдяки методу теоретичного моделювання

представлено логіку поєднання чинників, наукових підходів та педагогічних принципів. Відповідно до чинника недостатності або відсутності орієнтації у різновидах фортепіанної фактури за стильовими ознаками та відсутність власного розуміння щодо фактури як художньо-образної, виконавсько-виразової палітри фортепіанного твору було обрано *когнітивно-рефлексійний підхід*. Йому відповідали принципи: стимулювання осмисленого ставлення до фактурно-виконавських умінь як виконавського ресурсу втілення художнього образу та опора на рефлексію відчуття щодо володіння фортепіанною фактурою та звуковидобуванням, переваг і недоліків у володінні фортепіанною фактурою. Відповідно до чинника слабо розвиненої мотивації щодо оволодіння різноманітною фактурою як засобу творчого самовираження, опанування виконання різної фортепіанної фактури задля вирішення педагогічних, методичних, техніко-виконавських завдань було обрано *виконавсько-компетентнісний підхід*. Він реалізувався завдяки наступним принципам: зацікавленого ставлення до художньо-технічного самовдосконалення та збагачення ресурсу методичного самозабезпечення щодо опанування фактурно-стильовим розмаїттям фортепіанних творів. Відповідно до чинника невпевненості у власній здатності до творчої інтерпретації, що передбачає вільне та художньо-контекстне використання фортепіанної фактури задля яскравого розкриття образу на основі асоціативних уявлень, зв'язків з художніми засобами виразності (слабкість синестезійного, полімодального сприйняття/відтворення) було обрано *контекстно-творчий підхід*. Його принципи: спонукання до пошуку художньо-функціонального контексту засобів виразності фортепіанних творів; накопичення художньо-образних смислів-еталонів фортепіанної фактури в стильовій проєкції шляхом їх класифікації.

Був визначено також чинник слабкої музикологічної грамотності, що утруднює оволодіння уміннями на основі інтелектуальних презентативних знань. Відповідно до інформаційно-музикологічного підходу було обрано наступні принципи: орієнтація на індивідуальні властивості художньо-образного мислення і художнього методу композитора; усвідомленого ставлення до виразно-колористичних і акустичних властивостей фортепіано відповідно до стилю; акцентуації уваги на функціонально-контекстних властивостей фактури.

У розділі обґрунтовано поетапне запровадження педагогічних умов та методів. На першому етапі – установочно-рефлексійному – педагогічна умова: стимулювання адекватного самооцінювання художньо-технічного виконавського ресурсу та шляхів його покращення. Відповідні методи: оцінювання записів власного виконання творів, їх порівняння з якісними еталонами виконання; вправи на відчуття фортепіанної клавіатури під час виконання різних фактур; вправи на чергування напруження і розслаблення; вправи на відчуття опори руки на клавіатуру; вправи на швидку зміну фактур (арпеджіо, акорди, зміна видів арпеджіо, октави тощо). На другому етапі – виконавсько-мобілізаційному – застосовується педагогічна умова: цілеспрямоване накопичення досвіду практичного застосування фактурно-

стильових еталонів світової фортепіанної спадщини. На третьому етапі – художньо-інтерпретаційному – застосовується педагогічна умова: динамізація художньо-творчого ставлення до фактурно-стильових умінь у виконавській та педагогічній інтерпретації фортепіанних творів.

У третьому розділі – Експериментальна робота з діагностики і формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва – представлено результати експериментальної роботи з діагностики та методики формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва. Розроблено критерії, показники і методи дослідження рівня їх сформованості. Такими критеріями обрано: рефлексійно-самокорегувальний, мотиваційно-виконавський, інтерпретаційно-творчий. Діагностика рівня сформованості фактурно-стильових виконавських умінь здійснювалася на основі 3-х бальної шкали оцінювання, яка дозволяла розподіляти отримані результати виконаних завдань та опитувань на три рівні.

Прикінцеві результати ЕГ показали суттєві покращення результатів в експериментальній групі: високий рівень – 3 особи (13,6%) на початку та 8 (36,4%) на при кінці; середній рівень – 8 осіб (36,4%) на початку та 10 осіб (45,5%) на при кінці; низький рівень – 50% на початку та 4 особи (18,1 %) на при кінці. Отримані результати перевірялися за допомогою методики за критерієм Фішера, що підтвердило ефективність запропонованої методики.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше: розкрито феномен фактурно-стильових умінь фортепіанного виконавства через функціональні кластери (емоційно-аудіальний; когнітивно-інтерпретаційний; хронотопно-перцептивний та художньо-перформативний); розкрито сутність фактурно-стильових виконавських умінь що є художньо-виконавський ресурс втілення образу фортепіанного твору в процесі його інтерпретації, заснований на вільному володінні фактурним різноманіттям світової фортепіанної спадщини, її стильовій еволюції, композиторському художньому методу та семантико-функціональному контексту засобів музичної виразності, а також сутність цього поняття відповідно до діяльності майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва як комплексу атрибутів художньої техніки, що характеризується якісним розумінням і володінням фортепіанної фактури в її стильовій проекції та в контексті розв'язання педагогічних завдань щодо сприйняття художнього образу фортепіанних творів та навчання гри на фортепіано здобувачів загальної та початкової мистецької освіти; розроблено компонентну структуру досліджуваного феномену в єдності техніко-фізіологічного компоненту (що охоплює індивідуальні властивості студента-піаніста), компоненту мобільності та вправності володіння різними фактурами в різних стилях та компоненту застосування художньо-образного та стильового контексту фортепіанної фактури твору в процесі роботи над ним і в концертному виконавстві; обґрунтовано методологічну основу дослідження в комплексі інформаційно-музикологічного, когнітивно-рефлексійного, виконавсько-компетентнісного та інтерпретаційно-творчого наукових підходів;

розроблено критерії і показники оцінювання фактурно-стильових виконавських умінь (рефлексійно-самокорегувальний, мотиваційно-виконавський, інтерпретаційно-творчий); розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів і вчителів музичного мистецтва (Стимулювання адекватного самооцінювання художньо-технічного виконавського ресурсу та шляхів його покращення; Цілеспрямоване накопичення практичного застосування фактурно-стильових еталонів світової фортепіанної спадщини; Творчо-домінуювальне ставлення до фактурно-стильових умінь у виконавській інтерпретації фортепіанних творів), які запроваджувалися на установочно-рефлексійному, виконавсько-мобілізаційному, накопичувальному та образно-інтерпретаційному етапах.

Уточнено: особливості фортепіанної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва та майбутніх учителів музичного мистецтва, що працюють в ЗЗСО; типові різновиди фортепіанної фактури; сутність стильової інтерпретації твору;

Знайшло подальшого розвитку: феномен художньої техніки піаніста та методичні засади її вдосконалення; герменевтичні та семіотичні аспекти музичної фактури та їх застосування в освітньому процесі майбутнього викладача і вчителя; педагогічні принципи методичного спрямування щодо фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та викладачів; художньо-образний контексті виконавської інтерпретації фортепіанних творів.

Практична значущість результатів дослідження визначається розробленою методикою діагностики рівня сформованості фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва, з урахуванням специфіки їхньої фахової підготовки (спільні і розбіжні властивості), дієвістю застосування розроблених показників, що оцінювали відповідні елементи компонентної структури фактурно-стильових виконавських умінь: ступінь розуміння та здатності до самооцінювання щодо володіння художньою технікою піаніста; міра здатності до самоконтролю та самокорегування розвитку виконавської техніки піаніста; інтенсивність і прагнення щодо оволодіння різноманітними фактурно-стильовими уміньми піаніста; міра здатності до методичного самонавчання і викладання щодо володіння фактурно-стильовим розмаїттям фортепіанного репертуару; якість орієнтації щодо співвідношення фактури і стилю в роботі над образом твору та в методичному забезпеченні цього процесу; ступінь якісного застосування фактурно-стильового контенту твору в процесі його виконавської інтерпретації.

Пропонована поетапна методика (установочно-рефлексійний; виконавсько-мобілізаційний, накопичувальний; образно-інтерпретаційний етапи) оснований на запровадженні педагогічних умов, які можуть бути застосовані як в лекційних курсах з проблем методики викладання гри на фортепіано, так і в межах індивідуальних занять, різних видів ансамблевого музикування. Доцільними до студентоцентрованого навчання та розвитку

індивідуальної траєкторії є такі методи, як: оцінювання запису власного виконання творів, їх порівняння з якісними еталонами виконання; вправи на відчуття фортепіанної клавіатури під час виконання різних фактур; створення банку виконавських фактурно-стильових еталонів-образів; побудова функціональної ментальної карти засобів виразності художнього образу.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях. Наукові положення дисертації, теоретичні, практичні, методичні здобутки відображено у 7 публікаціях автора, з яких 1 – у співавторстві. Із них: 3 – у фахових виданнях України, 4 – апробаційного характеру (1 – зарубіжна). Статті написані українською, англійською та китайською мовами).

Особистий внесок здобувачки визначається в розробці наукових підходів та принципів дослідження і формування фактурно-стильових виконавських умінь.

Під час обговорення було висловлено такі зауваження:

1. У вступі указано на слушні суперечності, але їх перелік не є повним, бракує сформульованої суперечності щодо діагностики оцінювання досліджуваного феномена. Про це було повідомлено здобувачкою під час передзахисту, але відсутнє в тексті дисертації.

2. У тексті підрозділу 1.1 прописано кластери, які відносяться безпосередньо до фактурно-виконавських умінь. Разом з тим, у відповідній публікації дослідниці кластери представлено як певні блоки виконавської підготовки, де й виявляються фактурно-стильові уміння. Таким чином, кластери виявляють свою функціональність. Рекомендуємо прописати цей текстовий фрагмент у відповідності до попередньої концепції дослідниці, представленої нею у зарубіжній публікації, що більше відповідає логіці дослідження.

3. У тексті дисертації надаються приклади застосування творів переважно стилю бароко та класичної музики. Варто додати приклади застосування і музики інших стилів.

4. У тексті дисертації у підрозділі 1.1. дається посилання на таблицю 1.1., яка у тексті відсутня. Рекомендуємо або додати пояснювальну таблицю, або прибрати з тексту.

5. Додатки позначити літерами, а не цифрами.

ВИСНОВОК

У дисертаційному дослідженні Ван Чень на тему **«Формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано»**, представлено теоретичне обґрунтування та запропоноване нове розв'язання проблеми формування фактурно-стильових виконавських умінь майбутніх викладачів та вчителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано за авторською методикою, яка може бути доцільно запроваджувана в цілісний процес фортепіанної підготовки здобувачів. Перспективність методики виявляється в гнучкому застосуванні фортепіанних

творів різних жанрів, стилів і різної складності, що уможлиблює її застосування на різних рівнях здобуття освіти.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; розв'язано поставлені здобувачкою завдання, основні положення дисертації мають наукову новизну, теоретичну та практичну значущість. Обсяг та структура дисертації відповідає вимогам, що сформульовані відповідно до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Результати дисертації пройшли апробацію на 8 Міжнародних і 2 – Усеукраїнських науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 7 публікаціях автора, з яких 1 – у співавторстві, 4 – апробаційного характеру (1 - зарубіжна). Статі написані українською, англійською та китайською мовами.

Дисертація Ван Чень, подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням; за новизною постановки проблеми та її розв'язанням, практичною значущістю відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація Ван Чень обговорювалася 08 січня 2025 р. (протокол № 8) на розширеному засіданні кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». За результатами обговорення прийнято рішення рекомендувати дисертацію Ван Чень до захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Головуючий засідання кафедри
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва і хореографії

 Сергій ШИП

експерт, доктор педагогічних
наук, професор, професор кафедри
музичного мистецтва і хореографії

 Галина НІКОЛАІ

експерт, кандидат педагогічних
наук, доцент, завідувач кафедри
музично-інструментальної
підготовки

 Марина ДЕМИДОВА

учений секретар
кандидат педагогічних наук,
доцент

 Наталія БАТЮК

